

Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Türkiyənin Ədalət və İnkişaf Partiyasının birgə videokonfransı keçirilib

(əvvəlki 4-cü səhifədə)

Milli Məclisin deputatı, YAP İdarə Heyətinin üzvü Elşad Mirbəşiroğlu iso çıxışında qeyd edib ki, müasir dünyamızın bir sıra səciyyəvi xüsusiyyətləri var ki, bunlar da dövlətlərəsi münasibətlərdə mütləq şəkildə özünü göstərir. Sırr deyil ki, müasir mərhələdə dövlətlərin hamısı çoxqütblü çəğışlər qarşısındadır. Bu çəğışlər təbii ki, dövlətlərin inkişafına çox ciddi mənəolər törədir. Amma qürrula qeyd etmək olar ki, bu, Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində və hər iki dövlətin ayrı-ayrılıqda inkişafında özünü göstərmir. Azərbaycan və Türkiyə inamla irəli gedir, inkişaf edirlər.

Hər şeydən öncə Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin xarakterinə toxunmaq istərdim. Çünki iki qardaş dövlətin bugünkü uğurlarının əsasında məhz aralarındakı münasibətlərin, əməkdaşlığın xarakteri dayanır. Onların dostluğunu yarıdan, əməkdaşlığını sürdürməyə imkan verən başlıca amil rolunda ortaq maraqlar çıxış edir.

Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində iso biz fərqli şəraitin olduğunu görə bilərik. Münasibətlərin çox səmimi, ortaq dəyərlər üzərində, ortaq tarix üzərində qurulur. Təbii ki, o dəyərlər üzərində qurulan münasibətlər birgə addımlar ataraq birgə inkişafı, birgə potensialın formalaşdırılmasına imkan verir.

Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri “bir millət, iki dövlət” şüari ilə tam uzlaşır. Bu iki qardaş ölkə arasında münasibətlər, səmimiyyət, eyni zamanda, böyük Atatürkün təbircinə desək “Azərbaycanın səvnci bizim səvncimiz, kədərli bizim kədərimizdir” şüari ilə uzlaşır. Hər iki xalq birləşdirən ən mühüm ortaq dəyər iso tarixin ən böyük şəxsiyyətlərinə, qurucu atalarına malik olmağımdır. Azərbaycan tərəfdə Azərbaycan xalqının ümmümmilli lideri Heydər Əliyev, qardaş Türkiyə tərəfdə Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu Mustafa Kamal Atatürk və bu böyük şəxsiyyətlərin qurmış olduğu fundamental əsaslar üzərində müasir Azərbaycan və Türkiyə çox uğurlu əməkdaşlıq qura bilənlər, dostluq münasibətlərini formalaşdırə biləblər. Bu gün dünya dövlətləri arasında səmimi dostluq münasibətləri necə olmalıdır sualına cavab axtarınc Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinə baxmaq yətlərdir.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan-Türkiyə dostluğı, qardaşlığı dünya üçün bir nümunədir. Həqiqətən də dünyanın digər dövlətləri arasında münasibətlərə diqqət yetirəcək, Azərbaycan və Türkiyə arasındakı qədar səmimi dostluq-qardaşlıq münasibətlərini görə biləmrik. Tarixin çətin anlarında, sınaq qarşısında Azərbaycan və Türkiyə hər zaman biri-birlərinin yanında olublar. Təbii ki, həm müasir dünyamızda, həm də tarixin istisnələr mərhələsində iki dövlət arasında və yaxud dövlətlərəsi münasibətlər sistemində dövlətlərin biri-birinə olan münasibətlərini əsasən etimad əmili müəyyənoləyir. Biz yenə də qürrula qeyd edə bilərik ki, Azərbaycan və Türkiyə arasındakı etimad yenə də dünya ölkələri üçün bir əmkərdir.

Bir neçə məqam üzərində fikrimi əsaslandırmaq istərdim. 2014-cü ilin aprel ayının 24-də Praqa şəhərində Şərq Tərəfdaşlığı iştirakçılarının Sammiti keçirilirdi. Sammitdə Ermənistana prezidentini olan Sarkisyan yenə də fürsətdən istifadə edərək Türkiyəyə qarşı ittihamlar səsləndirməyə başladı. “Soyqırımı” tanımamaqda, Ermənistana sərhədləri açmamaqda qardaş Türkiyə ittiham olundu. Sammitdə Ermənistana prezidentinə cavab verən cənab İlham Əliyev bildirdi ki, Ermənistana tərəfi həmişə olduğu kimi vəziyyətdən sui-istifadə edərək Türkiyəni ittiham edir, qondarma “soyqırımı” haqqında danışır. Türkiyə nümayəndələri burada yoxdur, lakin mən buradayam.

Həqiqətən də dövlət başçımızın bu cür cavabı, bu mövqeyi iki dövlət arasında qardaşlığın, səmimiyyətin, etimadın hansı nəqtəyə qədar ucaaldığına bariz göstəricisi idi. İştirakçılara, ayrıca olaraq Ermənistana prezidentinə Türkiyə-Ermənistana münasibətlərinin nöyə görə məhz indiki durumda olduğunu uzaq etdi. Dövlət başçımız bildirdi ki, 1993-cü ilin aprel ayında işğalçı Ermənistana Azərbaycanın Kəlbəcər rayonunu işğal etdikdən sonra qardaş Türkiyə Azərbaycanla, Azərbaycan xalqı ilə həmrəylik nümayiş etdirərkərk Ermənistana sərhəddi bağladı. Qondarma “soyqırımı” na göldikdə iso yenə də Azərbaycan Prezidenti Ermənistana tərəfinin haqsız, ədalətsiz olduğunu və məsuliyyətsiz mövqə nümayiş etdirdiyini bildirdi. Bildirdi ki, Türkiyə Cümhuriyyətinin Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdəğan dəfələrlə ortaq komissiyaların yaradılmasına, arxivlərin açılaraq araşdırılmarın həyata keçirilməsini təklif etmişdi. Lakin nə Ermənistana tərəfindən, nə də ona dəstək olan digər dövlətlərdən adekvat reaksiya olamamışdı. Bu da onun göstərici ki, nə Ermənistana, nə də ayrı-ayrı maraqlı dövlətlər həqiqətin üzə çıxməsında maraqlı deyillər. Çünki qondarma “soyqırımı” əmilindən qardaş Türkiyəyə

qarşı istifadə etməyə çalışırdılar. Lakin zaman dəyişir, təbii ki, Azərbaycan-Türkiyə qardaşlığı, dostluğu öz süzünü deməkdədir. Müasir şərtlər daxilində dövlətlərin stabil inkişaf etməsi çox problemli məsələdir. Lakin bunlara baxmayaraq, həm Azərbaycan, həm də Türkiyə davamlı olaraq iqtisadi uğurlar qazanır, beynəlxalq münasibətlər sistemində siyasi mövqelərini gücləndirir və təsir imkanlarını artırır. Bəxşli qeyd etmək lazımdır ki, bu uğurlarda dövlətlərin biri-birinə qarşıqlı dəstəkləri həlləddici rol oynamışdır.

2020-ci il sentyabr ayının 27-də Ermənistana ölkəmizə qarşı növbəti təcridat həyata keçirdi. Bu zaman Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan Ordusu əks-hücum əməliyyatlarını həyata keçirdi. Qıtsa zəman kəsiyində haqqında miqlər uyduurulmuş Ermənistana ordusu darmadağın edildi. Xatırlatmaq istəyirəm ki, sentyabr ayının 27-də başlanmış Vətən müharibəsinin artıq üçüncü, dördüncü günlərində Ermənistana ordusunun 20-30 faizə qədər yox idi. Azərbaycan xalqı, Azərbaycan dövləti iradəsini, gücünü bütün dünyaya nümayiş etdirdi. Xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, bizim uğurlarımızın əyər qatın həm də qardaş Türklərimizin bizi qəbətmiş olduğu səmimi, mənəvi, siyasi dəstək idi. Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdəğanın qətiyyətlili mövqeyi Azərbaycan əsgərinə daha güclü, Azərbaycan xalqını daha iradəli etdirdi.

Bu baxımdan dünya bir daha gördü ki, iki qardaş xalq, iki qardaş dövlət arasında səmimi münasibətlər, onları birləşdirən dəyərlər varsa, bu qardaşlıq, bu əməkdaşlıq sarsılmaz olacaq. Və onlar öz ortaq hədəflərini çox uğurla quracaqlar. Azərbaycanla Türkiyənin ortaq hədəfləri vardır. Bu ortaq hədəf əsasən odan ibarətdir ki, Türk dünyası monolit olsun. Və Azərbaycan-Türkiyə öz münasibətləri ilə bu monolitliyi nümayiş etdirirlər. Türk dünyasına, Şərq, İslam dünyasına nümayiş etdirirlər ki, dövlətlərəsi münasibətlər, qardaşlıq münasibətləri necə olmalıdır. Qürrula qeyd etmək lazımdır ki, dünya Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərini bu xüsusiyyətlərini görür və ondan örnək almğa çalışır. Həm Azərbaycan, həm də Türkiyə tarixin istisnələr anında bir-birinə dəstək olmağa hazırdır. Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycan və Türkiyə birgə Cənubi Qafqaz regionunda yeni siyasi reallıqlar formalaşdırdı. Bu siyasi reallıqların əsas əlaməti odan ibarətdir ki, tarixin həç bir dövrdə bəz vətənpəvər uğura imza atıldı. Bu uğur da odan ibarətdir ki, Cənubi Qafqaz regionunda regional təhlükəsizlik sisteminin elementləri formalaşdırıldı. Və bunu Azərbaycan və Türkiyə birgə etdilər.

Cənubi Qafqaz regionunda yeni əməkdaşlıq platforması təşəbbüsü irəli sürüldü. Bu təşəbbüs Azərbaycan Prezidenti tərəfindən irəli sürüldü, qardaş Türkiyə tərəfindən dəstəkləndi və region dövlətləri də bu platformanın onları maraqlandıran cavab verdiyini düşündür və yaxından iştirak etmək arzularını bildirdilər. Bundan sonra Cənubi Qafqaz regionunun ham geosiyasi, həm də geoiktisadi vəziyyəti iki qardaş dövlətin həqli maraqlarına uyğun olaraq tamam dəyişəcəcək. Bundan sonra Cənubi Qafqaz regionunda həm də təhlükəsizliyin, sülhün təmin olunması baxımında unikal imkanlar da yaranmış oldu. Bir daha vurğulamaq istəyirəm ki, Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik sisteminin yaradılması uğrunda çox cəhdlər edilmişdir. Lakin Ermənistana və onun həvadarlarının dağıdıcı fəaliyyəti bu sistemin yaradılmasına imkan verməmişdir. Azərbaycan-Türkiyə birliyi, qardaşlığı bəz bir sistem ilkin elementlərini artıq formalaşdırıb.

Görünən reallıq bu gün odan ibarətdir ki, qardaş Türkiyə təcavüzkar Ermənistana və onun həvadarlarının sonuncu silahını da slindən almaqdadır. Dünyanın bir çox ölkəsi qondarma “soyqırımı” tanyılıb. Amma bunun Türkiyənin beynəlxalq mövqeyinə həç bir təsiri olmayıb. Əvvəlki illərdən fərqli olaraq qardaş Türkiyə qondarma “soyqırımı” məsələsində çox da reaksiya nümayiş etdirmir. Hesab edirik ki, bu, olduqca müdrik yanaşmadır. Çünki ermənilər bu günə qədər düşünürdülər ki, qondarma “soyqırımı”nı Türkiyəyə qarşı bir alət olaraq istifadə etmək olar. Türkiyə iso soyuqcanlı davranaraq nümayiş etdirir ki, yudurma “soyqırımı” adında alət Türkiyəyə həç bir təsir göstərmir. Türkiyə regionun ən böyük, ən güclü dövlətlərindən biridir. Regionda cərəyan edən proseslərə təsir etmək imkanı var. Və son olaraq qondarma “soyqırımı” tanyan ABŞ Prezidenti Cozef Bayden də çox gözəl dərk edir ki, Türkiyə ilə əməkdaşlıq ancaq xeyir götürər. Bu baxımdan gələcək İslam dünyası, Şərq dünyası, müsəlman dünyası Türkiyə və Azərbaycanın dostluq örnəyi əsasında böyük uğurlara imza atacaq.

Çıxış edən AK Parti sədrinin Xarici Əlaqələr üzrə müavini, Türkiyə parlamentinin üzvü Efkən Ala tədbir iştirakçılarını salamlayıb, YAP sədrinin müavini-Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov və partiyanın bütün təmsilçilərinə fəaliyyətlərində uğurlar

diləyib.

Konfransın əhəmiyyətindən bəhs edən Efkən Ala əvvəlcə Qarabağ zəfərindən öncə mövcud olan vəziyyəti xatırladıb: “Azərbaycan torpaqlarının bir hissəsi işğal edilib, ədalətsizlik baş verib və beynəlxalq iticamiyyət 30 il bu prosesi sadəcə izləyib. Ulü öndər Heydər Əliyevin dediyi “bir millət iki dövlət” fəlsəfəsinə uyğun olaraq ölkələrimiz haqqı, ədaləti bərpa etmək üçün birgə işləyib, fəxrli bəxtlərə özlərini birgə vətənpəvər zəfərə dönbə baxdığımızda izah edə bilməyəcəyimiz həç ne yoxdur. Bu güc birliyinin kökündə ədalət, beynəlxalq hüquq dayanır. Bəs bundan sonra nə oldu? Azərbaycanla bir araya gələn iki dövlət başçısından - Rəcəb Tayyib Ərdəğanın və İlham Əliyevin birlikdə dəyərləndirdiyi mesaj dərli gətirildi. Bu mesaj atlılıq platformasının yaradılması ilə bağlıdır. Yəni bu bölgədə ələ bir itifaq qura ki, 6 ölkə bir araya gəlsin və öz insanına daha çox dəstək edəcək, iqtisadiyyatını inkişaf etdirəcəcək, idarəetmələrini inkişaf etdirəcəcək, hər şeyi daha irəli aparacaq platforma yaradılsın. Ermənistana da çəğırs olundu. Yəni qəbətli deyil, onların həllini danışıq. İqtisadiyyatlarımızda əməkdaşlıq yaransın, bölgəyə daha faydalı ola biləcəyimiz iş birliyi yaransın. Yəni hər kəs qazansın, adına da “qazan-qazan” platforması deyilir. Biz həm cəhdə, həm də masada oturuq. Amma böyük hədəfimiz xarici siyasətimizlə beynəlxalq alomda həç kimsəyə haqsızlıq etmədən, hər kəsin qazana biləcəyi bir ortam təqdim edirik. Bəz bir abu-havadə buna həç bir qarşıq etməyənənlər fikirləri səsləndir.”

AK Parti sədrinin Xarici Əlaqələr üzrə müavini qeyd edib ki, həç bir tarixi haqiqət siyasi fikirlərə dəyişdirilə biləcəcək: “Tarixin mövzusu siyasətin mövzusu kimi gündəmə gətirilərsə, burada həç kimi qazançlı çıxmaz. Tarix bundan zərərli olar. Ona görə biz daim çəğırs edirik. 2005-ci, 2015-ci ildə də daim çəğırs etdik. Dedik ki, bir problemdən bəhs edirsiniz, o zaman tarixin ortaq mövzusunda danışıq. Ağır-acıya gəlincə, bunlar üzərində siyasət qurarsaq bir acılarımızı dilə gətirməkdən qürur duyuru, məmnun olan bir millət deyilik. Bəziləri bunu çox edir. Xocalı qətləminə nə ad verirsiniz? Balkan savaşından meydənə gələn noticələrə nə ad verirsiniz? Birinci Dünya müharibəsinə girmiş və o zaman qədar bütün haqqı, hüququnu vermiş ölkələrə qarşı tərəfdən qətləmlərə nə ad verirsiniz? Osmanlı dövlətinin mövcud olduğu dövrdə olan prosesləri “soyqırımı” adlandırmınsızsa, o zaman gərəkədən tərəfdən faciələrə nə deyəcəksiniz? Yəni “soyqırımı” demək üçün tarixdən xəbərədar olmaq lazımdır. Əsmənliyə əli dözünmələr var idi ki, həmin proseslər zamanı insan həqiqətən o qədar böyük səvaşın içindəndən belə dözünməyi reallaşdırə bilən dövləti hörmətlə salamlamaq istəyir”.

Efkən Ala çıxışında o dövrdə tarixi sənədlərdən də sitat götürüb. Onun sözlərinə görə, həmin sənədə ermənilərin köçürülməsi necə həyata keçiriləcəcək, prosedən hansı komitələr məsuliyyət daşıyır və s. arxivlərdə bu haqda yazılıb: “Biz sözdə qonardırmaq deyirik, amma azərbaycanlı qardaşlarımızın təbircinə demək daha yaxşıdır. Yudurma, qondarma erməni soyqırımı iddiaları deyirlər. Sözdə demək əvəzinə, yudurma demək daha yerində işlənilir. Bunların həç bir təməli, tutarlı tərəfi yoxdur. Lə bir vəziyyətdir ki, Osmanlıda və Qruplaşmaların üsyan etmədiyi, qətləmə törətmədiyə və erməni vətəndaşlarının hansısa olumsuz fəaliyyətdə olmadıqlı yerlərdə, başda İstanbul olmaqlə bölgələrdə həç problem olmayıb. Ona görə də, əsla yoxetmədən söhbət gedə bilmaz. Pəxtə İstanbuldan köçürmə yoxdur, çünki orda problem olmayıb. Düşünə bilərsiniz? Problem olduğu yerlərdə oml olmaq üçün toplusları ayrılırdı. Və orda üsyan edənləri yəni ölkənin başlıca mümasi, regional güc olmas, beynəlxalq münasibətlərdə xüsusi rol oynamaları bir çox müstəvələrdə yenidən nəzərdən keçirilməsində səbəb olub. Çünki yeni bir düşünən reallıqlar ortaya çıxır. Ona görə də belə məsələlər dilə gətirilərə qarşıımız kəsməyə çalışırlar. Bir də olduğumuz bölgənin tarixdəki vəziyyətinə baxsaq göririk ki, doğurdan da dünya bundan idarə olunub, ya da əgər burda zəifləyibə dünya hər zaman bu bölgəni idarə etmək istəyib. O baxımdan bizim iş birliyi etmək və bu dəyərləri üstün tutaraq yolunuzu davam etməkdən başqa çıxış yolumuz yoxdur. Və doğru olan da budur. Biz həm öz problemlərimizi həll edərək, həm də başqa problemləri çözmək başqa problemlər yaratmaq. Biz həlləri çəxaltmaq siyasəti yer-

dirik. Biz problemləri çəxaltmaq və ondan yararlanmaq siyasəti yeritmirik. Azərbaycanla Türkiyə hansı mövzuda iş birliyi ediblə, bütün bölgəyə faydada olacaq məqamlar ortaya çıxarıblar. Amma 1990-ci illərdən bəri dünyadakı dəyişikliklər, həm “ərəb baharı”ndan sonra ortaya çıxan nüanslar, həm də bölgədə formalaşan yeni düzən, 2008–ci il dünya böhranı, koronavirus pandemiyası, Çin və ABŞ arasındakı silahlı müharibə, böyük Britaniyanın birini dəstəkləyib, işbirliyi qurub, ədaləti bərpa etmək üçün 44 günlük müharibədə haqsızlıqlı yer üzündən silib. Bəzən 1+1 2-yə bərabər olmur. 5-ə, 6-ya bərabər olur. Bu da dünyanın gözü öndündə baş verir. Yəni 44 günlük zəfərə dönbə baxdığımızda izah edə bilməyəcəyimiz həç ne yoxdur. Bu güc birliyinin kökündə ədalət, beynəlxalq hüquq dayanır. Bəs bundan sonra nə oldu? Azərbaycanla bir araya gələn iki dövlət başçısından - Rəcəb Tayyib Ərdəğanın və İlham Əliyevin birlikdə dəyərləndirdiyi mesaj dərli gətirildi. Bu mesaj atlılıq platformasının yaradılması ilə bağlıdır. Yəni bu bölgədə ələ bir itifaq qura ki, 6 ölkə bir araya gəlsin və öz insanına daha çox dəstək edəcək, iqtisadiyyatını inkişaf etdirəcəcək, idarəetmələrini inkişaf etdirəcəcək, hər şeyi daha irəli aparacaq platforma yaradılsın. Ermənistana da çəğırs olundu. Yəni qəbətli deyil, onların həllini danışıq. İqtisadiyyatlarımızda əməkdaşlıq yaransın, bölgəyə daha faydalı ola biləcəyimiz iş birliyi yaransın. Yəni hər kəs qazansın, adına da “qazan-qazan” platforması deyilir. Biz həm cəhdə, həm də masada oturuq. Amma böyük hədəfimiz xarici siyasətimizlə beynəlxalq alomda həç kimsəyə haqsızlıq etmədən, hər kəsin qazana biləcəyi bir ortam təqdim edirik. Bəz bir abu-havadə buna həç bir qarşıq etməyənənlər fikirləri səsləndir.”

AK Parti sədrinin Xarici Əlaqələr üzrə müavini qeyd edib ki, həç bir tarixi haqiqət siyasi fikirlərə dəyişdirilə biləcəcək: “Tarixin mövzusu siyasətin mövzusu kimi gündəmə gətirilərsə, burada həç kimi qazançlı çıxmaz. Tarix bundan zərərli olar. Ona görə biz daim çəğırs edirik. 2005-ci, 2015-ci ildə də daim çəğırs etdik. Dedik ki, bir problemdən bəhs edirsiniz, o zaman tarixin ortaq mövzusunda danışıq. Ağır-acıya gəlincə, bunlar üzərində siyasət qurarsaq bir acılarımızı dilə gətirməkdən qürur duyuru, məmnun olan bir millət deyilik. Bəziləri bunu çox edir. Xocalı qətləminə nə ad verirsiniz? Balkan savaşından meydənə gələn noticələrə nə ad verirsiniz? Birinci Dünya müharibəsinə girmiş və o zaman qədar bütün haqqı, hüququnu vermiş ölkələrə qarşı tərəfdən qətləmlərə nə ad verirsiniz? Osmanlı dövlətinin mövcud olduğu dövrdə olan prosesləri “soyqırımı” adlandırmınsızsa, o zaman gərəkədən tərəfdən faciələrə nə deyəcəksiniz? Yəni “soyqırımı” demək üçün tarixdən xəbərədar olmaq lazımdır. Əsmənliyə əli dözünmələr var idi ki, həmin proseslər zamanı insan həqiqətən o qədar böyük səvaşın içindəndən belə dözünməyi reallaşdırə bilən dövləti hörmətlə salamlamaq istəyir”.

Efkən Ala çıxışında o dövrdə tarixi sənədlərdən də sitat götürüb. Onun sözlərinə görə, həmin sənədə ermənilərin köçürülməsi necə həyata keçiriləcəcək, prosedən hansı komitələr məsuliyyət daşıyır və s. arxivlərdə bu haqda yazılıb: “Biz sözdə qonardırmaq deyirik, amma azərbaycanlı qardaşlarımızın təbircinə demək daha yaxşıdır. Yudurma, qondarma erməni soyqırımı iddiaları deyirlər. Sözdə demək əvəzinə, yudurma demək daha yerində işlənilir. Bunların həç bir təməli, tutarlı tərəfi yoxdur. Lə bir vəziyyətdir ki, Osmanlıda və Qruplaşmaların üsyan etmədiyi, qətləmə törətmədiyə və erməni vətəndaşlarının hansısa olumsuz fəaliyyətdə olmadıqlı yerlərdə, başda İstanbul olmaqlə bölgələrdə həç problem olmayıb. Ona görə də, əsla yoxetmədən söhbət gedə bilmaz. Pəxtə İstanbuldan köçürmə yoxdur, çünki orda problem olmayıb. Düşünə bilərsiniz? Problem olduğu yerlərdə oml olmaq üçün toplusları ayrılırdı. Və orda üsyan edənləri yəni ölkənin başlıca mümasi, regional güc olmas, beynəlxalq münasibətlərdə xüsusi rol oynamaları bir çox müstəvələrdə yenidən nəzərdən keçirilməsində səbəb olub. Çünki yeni bir düşünən reallıqlar ortaya çıxır. Ona görə də belə məsələlər dilə gətirilərə qarşıımız kəsməyə çalışırlar. Bir də olduğumuz bölgənin tarixdəki vəziyyətinə baxsaq göririk ki, doğurdan da dünya bundan idarə olunub, ya da əgər burda zəifləyibə dünya hər zaman bu bölgəni idarə etmək istəyib. O baxımdan bizim iş birliyi etmək və bu dəyərləri üstün tutaraq yolunuzu davam etməkdən başqa çıxış yolumuz yoxdur. Və doğru olan da budur. Biz həm öz problemlərimizi həll edərək, həm də başqa problemləri çözmək başqa problemlər yaratmaq. Biz həlləri çəxaltmaq siyasəti yer-

imidlərini üzdümlər, nəzərlərini Osmanlıya dikdilər və 1918-ci ilin mayın 28-də özğə torpaqda, özğə paytaxtda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətini elan etdilər.

Anar İsgəndərov qeyd edib ki, müsəlman Şərində ilk Cümhuriyyətin elan olunması Azərbaycan xalqına nəsb oludu: “Amma elan olunan hökumətin ordusu yox idi. Əgər o illərdə Osmanlı ordusu dəstə və qardaş Azərbaycan köməyinə gəmsəydi, Cümhuriyyətin ömrü nə qədər ola bilərdi? O dövrün sənədlərində yazılı kimi, Allah-Taala öz mələklərini Osmanlı əsgərlərini simasında müstəqilliyini yenidən elan edən Azərbaycan köməyinə göndərdi. Halbuki, həmin dövrdə Osmanlı dövləti özünün ən çətin günlərini yaşayırdı. Azərbaycanı əli tanyan və Qafqaz İslam Ordusunu köməyə göndərən Osmanlı dövləti oldu. Bu orduya 29 yaşlı Nuru Paşa rəhbərlik edirdi. Qafqaz İslam Ordusu Gəncədən Bakıya qədər sərfəli bir istiqal yolu keçdi. Azərbaycan işğalçı qüvvələrini qaayğından azad etdi, bu mücadilədə 1330 nəfər şahid verdi. Nəhayət, 1918-ci ilin sentyabrın 15-də Bakını düşmənc qüvvələrindən azad etdi və həmin gündən Bakı şəhəri Azərbaycanın paytaxtına çevrildi. 1918-ci il dekabrın 7-də Azərbaycan parlamentinin açılışı oldu. Parlamentin ilk qərarlarından biri Azərbaycanın istiqalçı üçün şəhid olan Osmanlı əsgər və zabitarlarının şərafinə Bakının ən əzəmətli yerində möhtəşəm bir abidənin qoyulması ilə bağlı oldu. Çox təəssüflər olsun ki, 1920-ci ilin bolşevik işğalı bu qərarın həyata keçirilməsini 70 ildən çox ləngitdi. Ümmumillə lider Heydər Əliyev yenidən hakimiyyətdə gələndən sonra Şəhidlər Xiyabanında bu abidənin təntənəli açılışı oldu. Bu gün Şəhidlər Xiyabanına ziyarətə gələn hər bir Azərbaycanlı, Azərbaycan istiqalçı üçün şəhid olan Osmanlı əsgərlərini ziyarət edir və onlara rəhmət diləyir”.

Tarixçi-alimin sözlərinə görə, 1918-1920-ci illərdə Azərbaycanın Naçıvan bölgəsi erməni təcavüzünə məruz qalarkən ona qardaş əlini uzadın Türkiyə tərəfi oldu. Səəd Rüşisyanın və Ermənistandan bütün təzyiqlərinə baxmayaraq, Türkiyənin bilavasitə iştirak etdiyi və dikte etdiyi Moskva və Qars müqavilələri imzalandı, Naçıvan Azərbaycanın tərkibində qaldı. Əgər Türkiyənin bu inadı olmasaydı, Naçıvanın taleyi şübhə altına düşürdü. Mustafa Kamal Atatürk Naçıvanı “Türk Qapısı”, Kazım Karabekir Paşa iso “Şərq Qapısı” adlandırdı. 1920-ci il bolşevik işğalından canını qurtaran yūzlərlə azərbaycanlı qardaş Türkiyəyə pənəh apardılar. Türkiyə onlara qucaq açdı. 1990-ci il yanvarın 19-dan 20-ə keçən qeçə Sovet ordusu Bakını işğal etdi. Yūzlərlə şəhidimiz oldu. Bu hadisəyə beynəlxalq alomda üz kəskin etirazını bildirən yalnız Türkiyə Cümhuriyyəti oldu.

1991-ci ilin sonlarına yaxın SSRİ adlanan nəhəng imperiya süqut etdi, Azərbaycan yenidən öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdi. Azərbaycan müstəqilliyini tanyan ilk dövlət Türkiyə Cümhuriyyəti oldu. Ermənilər həvadarlarından böyük dəstək almaqla Azərbaycan torpaqlarını işğalına başladılar, Naçıvan ağır blokada həyatını qaydada saxla məcbur edildi. Həmin illərdə Türkiyə Cümhuriyyəti Türkiyəyə iqtidarına rəhbərlik edən “Ədalət və İnkişaf Partiyası” və dövləti dünyanın aparıcı və nüfuzlü dövlətlərindən birinə mışdı: “Bu gün Türkiyə Cümhuriyyəti müstəqil siyasəti ilə diqqətli cəlb edir, kiminsə diktesinə qəbul etmir. 2001-ci ildə yaradılmış və Türkiyə iqtidarına rəhbərlik edən “Ədalət və İnkişaf Partiyası” və dövləti dünyanın aparıcı və nüfuzlü dövlətlərindən birinə mışdır. Bu siyasət bəzi nüfuzlü dövlətləri narahət edir, hətta 2015-ci ilin iyunun 15-də dövlət çevrilişinə cəhd göstərməkdən də çəkinmədilər. Amma 82 milyon Türk xalqı Türkiyəni üç cəmlər bahasına qoruduqlar, yūzlərlə şəhid verdilər. Həmin ağırlı günlərdə Türkiyənin haqq səsinə əs verən Azarbaycan oldu. Türkiyə Cümhuriyyətinin bölgədə gündən-günə artan nüfuzunu həzm edə bilməyən dövlətlər onu yudurma soyqırımıla imtahana çəkək istəyirlər. Əgər dünyaya 24 aprelə bağlı əsl haqiqət lazım olsaydı, onu parlament kürsilərində yox, arxivlərdə axtarmış olardıqlar, problemlə bağlı son sözü tarixi sənədlər əsasında tarixçilər söyləmiş olardıqlar. Yoxsa tarixi haqiqət siyasi maraqlara qurban verilməzdi. Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı türk dünyasının birliyinə xidmət edən böyük hadisədir. 2018-ci il sentyabrın 15-də Bakıda Milli Ordunun yaradılmasının 100 illiyinə həç olunmuş hərbi paradda dövlət başçuları İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdəğan Qələbə münasibəti ilə Azərbaycan xalqını təbrik etdilər. Şübhəsiz, XXI əsr Türk əsridir”.

Videokonfransda AK Partinin sədrinin birinci müavini Numan Kurtulmuş yekun sözü ilə çıxış edərək faydalı fikir mübadiləsi aparıldığını qeyd edib: “Bu konfrans Türkiyə və Azərbaycan bundan sonrakı dövrdə atacağı addımlara, həyata keçiriləcəcək siyasətə yön verir. Konfransdakı müzakirələrin üç mühüm notəsi var. Birincisi, biz bu bölgədə sülh, dostluq, qardaşlıq, ölkələrin və fərqli xalqların əməkdaşlığını gücləndirməsini istəyirik. Ən əsası yayılmasız regionun, tarixçilərin “bərəkətli hilal” adlandırıldıqları coğrafiyada əməkdaşlığı, inkişafı arzulayıraq. Bunun üçün səmimi

mədilər. Dünyanın aparıcı dövlətləri və nüfuzlü təşkilatları Azərbaycanın haqq işinə biganə qaldılar. Yalnız Rəcəb Tayyib Ərdəğan Azərbaycanın haqq işini dünyanın bütün nüfuzlu təşkilatlarında müdafiə edib, işğalçı Ermənistana dövlətinə və onun həvadarlarını ittiham edirdi. 2020-ci il sentyabrın sonlarında ermənilərin növbəti hücumunu dəf etmək üçün Azərbaycan ordusu əks hücumna keçdi. 44 günlük Vətən müharibəsində Türkiyə Azərbaycanın yanında oldu və Azərbaycanın haqq işinə hər cür dəstək verdi. Düşmənc işğaldan azad edilən və kəndlərimizi Azərbaycanın üçrəngli bayrağı ilə yanıştı. Türkiyə Cümhuriyyətinin bayrağı dağalanır. Müharibədən sonra Azərbaycanın ən ucaq kəndində belə iki qardaş dövlətin bayrağı qürrula dağalanır. Tarixdə bir-birinə qardaş münasibətdə olan dövlətlər mövcud olub. Amma Azərbaycan və Türkiyə qədar bir-birinə dəstək olub və qardaşlıq, dostluq bütün səhələrdə bir-birini bu qədar müdafiə edən dövlətlər olmayıb. İşğaldan azad olunan torpaqlarımızda bərpa və quruculuq işləri uğurla gedir. Türkiyə dövləti və onun nüfuzlu şirkətləri də bu işdə yanımızdadır.

Həmişə sual olunur: 1915-ci il aprelin 24-də Osmanlı ərazisində nə baş verib? Tam əminliklə demək istəyirəm ki, bu gün Türkiyəyə qarşı salib müharibəsinə qalxan Qərb dövlətləri Əz adları kimi dağıq bilərlər ki, 24 aprelə nə ermənilərə qarşı soyqırım haqqında qərar olub, nə də Osmanlı ərazisində ermənilər soyqırına məruz qalıblar. Çünki yudurma iddiağı dəstək olan bu dövlətlərin arxivlərində Osmanlının daxili işlər naziri Tələt Paşanın imzaladığı sənəd vardır. Amma bu sənəd bu dövlətlərə sərf əlmədir. Onlara Arom Andonyan kimi saxtəkar birininin saxta sənədləri lazımdır. Bu necə şifrəli sənəddir ki, sənəd Osmanlı dövləti üçün qanun olan Allahın adı ilə başlamır. Bu necə sənəddir ki, imzalamma tarixi müsəlman tarixi ilə yox, rum tarixi ilə qeyd olunub. Bu sənədə istinad edənlər özləri də gördülər ki, bu saxta sənəd onların hörmətdən salır. 1920-ci ildə ABŞ bu məsələ ilə bağlı Harbord komissiyasını yaratdı. 6 aydan sonra komissiya elan etdi ki, Şərq Anadolu yudurma məruz qalınan ermənilər yox, türklər olmuşlar. 1983-cü ildə ABŞ prezidenti Ronald Reyqanın yaratdığı komissiyaya da bu notəyəyə gəlmişdir. Deməli, ABŞ-a tarixi haqiqət yox, siyasi maraqları xidmət edən notisi lazımdır. 2014-cü ildə Çexiyanın paytaxtı Praqada Ermənistana prezident növbəti dəfə Türkiyəni 1915-ci il yudurma soyqırımında ittiham edəndə Azərbaycan dövlət başçısı İlham Əliyev: “Türkiyə burada yoxdur, amma mən varam, cavabını mən verəcəm” deyə, bildirmişdir.

Millət vəkil qeyd edib ki, hazırda Türkiyə Cümhuriyyəti dünyanın nüfuzlü dövlətlərindən birinə çevrilmişdir: “Bu gün Türkiyə Cümhuriyyəti müstəqil siyasəti ilə diqqətli cəlb edir, kiminsə diktesinə qəbul etmir. 2001-ci ildə yaradılmış və Türkiyə iqtidarına rəhbərlik edən “Ədalət və İnkişaf Partiyası” və dövləti dünyanın aparıcı və nüfuzlü dövlətlərindən birinə mışdır. Bu siyasət bəzi nüfuzlü dövlətləri narahət edir, hətta 2015-ci ilin iyunun 15-də dövlət çevrilişinə cəhd göstərməkdən də çəkinmədilər. Amma 82 milyon Türk xalqı Türkiyəni üç cəmlər bahasına qoruduqlar, yūzlərlə şəhid verdilər. Həmin ağırlı günlərdə Türkiyənin haqq səsinə əs verən Azarbaycan oldu. Türkiyə Cümhuriyyətinin bölgədə gündən-günə artan nüfuzunu həzm edə bilməyən dövlətlər onu yudurma soyqırımıla imtahana çəkək istəyirlər. Əgər dünyaya 24 aprelə bağlı əsl haqiqət lazım olsaydı, onu parlament kürsilərində yox, arxivlərdə axtarmış olardıqlar, problemlə bağlı son sözü tarixi sənədlər əsasında tarixçilər söyləmiş olardıqlar. Yoxsa tarixi haqiqət siyasi maraqlara qurban verilməzdi. Türkiyə-Azərbaycan qardaşlığı türk dünyasının birliyinə xidmət edən böyük hadisədir. 2018-ci il sentyabrın 15-də Bakıda Milli Ordunun yaradılmasının 100 illiyinə həç olunmuş hərbi paradda dövlət başçuları İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdəğan Qələbə münasibəti ilə Azərbaycan xalqını təbrik etdilər. Şübhəsiz, XXI əsr Türk əsridir”.

Videokonfransda AK Partinin sədrinin birinci müavini Numan Kurtulmuş yekun sözü ilə çıxış edərək faydalı fikir mübadiləsi aparıldığını qeyd edib: “Bu konfrans Türkiyə və Azərbaycan bundan sonrakı dövrdə atacağı addımlara, həyata keçiriləcəcək siyasətə yön verir. Konfransdakı müzakirələrin üç mühüm notəsi var. Birincisi, biz bu bölgədə sülh, dostluq, qardaşlıq, ölkələrin və fərqli xalqların əməkdaşlığını gücləndirməsini istəyirik. Ən əsası yayılmasız regionun, tarixçilərin “bərəkətli hilal” adlandırıldıqları coğrafiyada əməkdaşlığı, inkişafı arzulayıraq. Bunun üçün səmimi

olaraq hər kəsə əməkdaşlıq etməyə hazır olduğumuzu bir daha ifadə ediddi. İkincisi, hər məsələdə anlaşmaq mümkün olmayıb. Eyni zamanda bir çox problemə üz-təyəyik. Beynəlxalq miqrasiya, qlobal istilsəmə, silahlanma, ətraf mühitin çirkəndirilməsi, kimsəsiz qaşqlar, silahlandırılan azyaşlıqlar kimi çox geyncə problemlərə üz-təyəyik. Bütün bunları həm regional, həm beynəlxalq miqyasda həll edəcək iradəyə sahib olduğumuzu konfransdakı müzakirələr göstərdi. Bunun üçün hamı ilə qarşılıqlı müzakirəyə açıq olduğumuzu, bütün millətlərə bərabərliyəhüquqlu şəkildə həm regional, həm beynəlxalq problemlərimizi müzakirə edə biləcəyimizi ifadə edirik. Üçüncüsü, bizim bir sıra qırmızı xətlərimiz var. Bunlar ölkələrin suverenlik haqlarıdır. Həç bir gücün, ölkənin, nə qədər qüdrətili olursa-olsun, özünü bu şəkildə hiss edərsə-ətsin, hər hansı